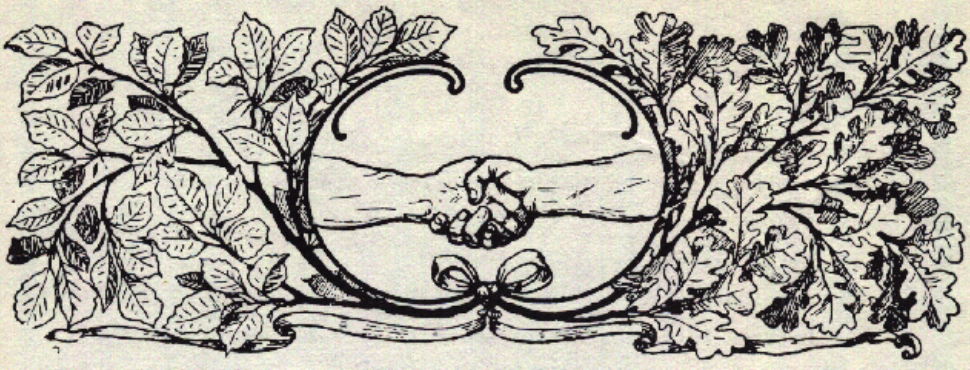

MEDDELELSER

om Forskning i Arbejderbevægelsens Historie

Nr 2 Marts 1974

GMT

ISBN 87 87392 45 3

1. udgave 1974.

Meddelelser om forskning i arbejderbevægelsens historie.

Udgivet af SFAH.

Redaktion: Gerd Callesen
Henning Grelle
Michael Seidelin, Rektorparken 1, vær. 703
2450 København SV
Tlf. (01) 31 28 48, lokal 703.

Denne publikation har hos forlaget G M T bestillingsnummeret: 38,2.

I N D H O L D S F O R T E G N E L S E :

Introduktion 3
Referat af generalforsamling i SFAH 5
Udvalg i SFAH 11
ABA's protokoller fra danske fagforbund og fagforeninger
(tillæg 1) 12
Specialefortegnelse (tillæg 1) 13
Bibliografi 16
Den IX. Linzer konference 20
Beretninger 23
Tidsskriftsoversigt 28
Bognyt 35
Arkivoversigt 43
ABA 45

Arbejderbevægelsens
Bibliotek og Arkiv

INTRODUKTION.

Hermed foreligger det andet nr. af medlemsbulletinen. Som det vil fremgå af indholdet er den overvejende del produceret af redaktionen, men der er dog kommet et diskussionsoplæg, som vi håber vil få efterfølgere. Vi håber, at især medlemmerne vil benytte den mulighed som "Meddelelser..." er, til at fremkomme med oplsyninger, som er relevante for andre end dem selv.

Fortegnelsen af fagorganisationers protokoller afleveret til ABA og specialelisten er fortsat i dette nr. Selvom vi her betegner den som en specialefortegnelse, vil vi dog endnu en gang gøre opmærksom på, at den helst skal omfatte alle slags utrykte afhandlinger af enhver art - f. eks. også erindringer - og at vi til det formål har brug for understøttelse. Fortegnelsen er fra dette nr. udvidet til også at omfatte afhandlinger, der er påbegyndt; det kan på den måde evt. forhindres at (næsten) identiske opgaver påbegyndes, og det er derfor klart, at det er vigtigt, at relevante oplysinger indsendes til redaktionen. Vi er ved at udarbejde et spørgeskema, som formentlig bliver vedlagt næste nr.

Bibliograferingen af mindre organisationer er i dette nr. fortsat med "Landsforeningen af konsekvente Antimilitarister" og der er påbegyndt andre - f.eks. om SUF - så vi har grund til at tro at denne "afdeling" vil blive fortsat. Det gælder også arkivoversigterne, som er begyndt i dette nr.

SFAH arrangerer engang i foråret et seminar; meddelelse herom vil tilgå medlemmerne særskilt. Også af den grund vil vi gøre ikke-medlemmer - der åbenbart i større omfang har købt nr. 1 - opmærksom på, at indmeldelse i selskabet ikke kræver andre kvalifikationer end betaling af kontingent, som for tiden er på 50 kr. om året. For kontingentet modtager man Årbogen og to nr. af dette tidsskrift samt får mulighed for at købe de bøger SFAH udgiver i sin skriftserie til reduceret pris. Indmeldelse foretages til selskabets kasserer, Tove Lund, Kgs. Tværvej 4, 2000 København F, Tlf. (01) FA 3363. Selskabet har for tiden ca. 350 medlemmer.

Den samarbejdsaftale, der er indgået mellem SFAH og ABA betyder for tidsskriftet her en glædelig udvidelse - ABA får stillet et par sider til rådighed. De er denne gang blevet brugt til en generel orientering om ABA, som må være af interesse for læserne.

Endelig ser vi gerne reaktioner på indholdet. Det er svært at lave tidsskriftet tilfredsstillende uden at vide om der er brug for de ting vi offentliggør - og vi er meget åbne for forslag af enhver art. Manuskripter til næste nr. skal være os i hænde 1. maj 1974.

Redaktionen

R E F E R A T A F G E N E R A L F O R S A M L I N G i Selskabet til Forskning i Arbejderbevægelsens Historie d. 9.11.73, Folkets Hus.

Efter at bestyrelsens formand, Vagn Oluf Nielsen, bød velkommen, afvikledes SFAH's 4. generalforsamling efter den udsendte dagsorden, dog med tilføjelsen: 'valg af revisorer' til pkt. 5.

Ad 1. Efter bestyrelsens forslag valgtes Niels Senius Clausen til dirigent uden modkandidat. Dirigenten konstaterede uden indsigelser, at mødet var lovligt indkaldt.

Ad 2. Bestyrelsens beretning:
Vagn Oluf Nielsen (VON) indledte med at karakterisere Selskabets aktiviteter i det forløbne år som "fremgang og stabilisering" : forøget medlemstal, forbedret økonomi, og virkeliggørelsen af en række af Selskabets oprindelige ideer: afholdelsen af et seminar (om metodeproblemer m.m.), igangsættelsen af skriftserien, udgivelse af det første nr. af et tidsskrift (Meddelelser....), trykning af en folder om Selskabets formål, aktiviteter og publikationer, samt den forestående udgivelse af tre kildehæfter til skolebrug.

I henhold til vedtægtsændringen vedtaget ved sidste generalforsamling havde bestyrelsen konstitueret sig med VON som formand, Niels Finn Christiansen som sekretær og Leif Larsen som kasserer. Desværre måtte Leif Larsen trække sig tilbage p.g.a. sygdom og blev afløst i januar af Tove Lund.

a) Samarbejde med ABA samt med forlagene Fremad og GMT.

I begyndelsen af september indgik Selskabet en aftale med bestyrelsen for Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv på grundlag af et 5-punkts samarbejdsprogram og gensidig repræsentation i hinandens bestyrelser på observatørbasis. De fem punkter er: 1)udgivelse af bibliografier, 2) afholdelse af foredragsrækker, 3) medlemskab af og deltagelse i ITH (Internationale Tagung der Historiker der Arbeiterbewegung), 4) SFAH får adresse, arkiv og mødested hos ABA, og 5) ABA får plads i SFAH's tidsskrift til meddelelser o.l. Samarbejdet medfører ingen økonomiske eller partipolitiske bindinger. Bestyrelsen har ud-

peget VON til sin observatør i ABA's bestyrelse, mens denne har udpeget Haubert Nielsen til observatør i SFAH's bestyrelse. Aftalen repræsenterer en fra bestyrelsens side længe ønsket formalisering og præcisering af et samarbejde, som til en vis grad allerede har eksisteret, og i denne forbindelse takkede VON Lilian Fluger og Irma Grelle for deres indsats.

I foråret undlod Selskabet at forny kontrakten med Fremad om udgivelsen af Årbogen, og i begyndelsen af april undertegnedes en kontrakt med forlaget GMT om udgivelsen af Årbogen, tidsskriftet og skriftserien på gunstige økonomiske vilkår. Det understregedes, at forlagsskiftet ikke skyldtes nogen utilfredshed med samarbejdet med Fremad, men blot en mere fordelagtig forvaltning af medlemmernes årlige kontingent på kr. 50 som nu kan dække: 1) en større årbog, 2) to numre af et tidsskrift, 3) 25 % rabat på skriftserien.

Tilsidst berettede formanden, at en til Statens humanistiske Forskningsråd indsendt ansøgning om støtte til Årbog 3 var blevet afvist, da rådet principielt ikke støtter periodica som sådanne. Derimod er der fra Kulturministeriet opnået tilsagn om støtte, uden at beløbet dog kan fastsættes før engang i foråret.

b) Weekend-seminaret februar 1973 og 1974.

Hans Fluger henviste til beretningen om Tidsvildeleje-seminaret i første nr. af Meddelelser, skrevet af Flemming Hemmersam, hvortil der endnu ikke var indkommet bemærkninger. Han understregede betydningen af skriftlige oplæg som en betingelse for en mere udbytterig afvikling af de fremtidige seminarer. Hvad angår det kommende seminar i 1974 henviste han til Jens Christensen, der sammen med andre medlemmer i Århus, havde fået overdraget at arrangere det kommende seminar.

Jens Christensen fortalte, at emnet for det kommende seminar er Danmarks historie 1780-1920 ud fra en klasseanalyse i marxistisk forstand. Hidtil har gruppens arbejde været koncentreret om en afklaring af de vanskelige teoretiske problemer omkring indkredsningen af begrebet 'klasse' i forhold til den danske samfundsudvikling i den angivne periode.

c) Årbog og tidsskrift.

Gerd Callesen berettede, at der var kommet en del anmeldelser af Årbog 2, de fleste ret positive. En anmeldelse i Ny Politik, skrevet af Lise Togeby under overskriften "De politiske tabere skriver nu historien" (April 1973) var derimod noget negativ over for emnevalget, som L.T. anså for skævt proportioneret til fordel for de ideer og grupper i arbejderbevægelsen, som i modsætning til Socialdemokratiet ikke havde sejret. GC henviste til det svar, som redaktionsudvalgsmedlem Dorrit Andersen skrev i Ny Politik (august 1973.), hvorefter han gjorde rede for indholdet af Årbog 3, som forventes at udkomme i slutningen af november, samt for de artikler, der af pladsmæssige grunde ikke kunne komme med. Disse vil indgå i Årbog 4, som allerede er næsten fuldt planlagt. Det blev præciseret, at redaktionen også ønsker bidrag fra forfattere, som ikke er historikere, og som ikke bor i og omkring København. Iøvrigt er redaktionslinien udtryk for en erkendelse af den pluralisme, som er herskende i arbejderbevægelsen og i forskningen af dennes historie. Der stilles derfor ikke andre krav end videnskabelig kvalitet. Det beklagedes, at Dorrit Andersen udtræder af redaktionsudvalget efter udgivelsen af Årbog 3 på grund af andre arbejdsforpligtigelser. Endelig blev det nævnt, at Selskabets forbedrede økonomi i forbindelse med samarbejdet med GMT, tillader et honorar på 15% plus særtryk til alle forfattere.

Det første halvårlige nr. af Selskabets tidsskrift Meddelelser, udkom i september i et oplag på 600, som nu er næsten udsolgt. Redaktionen efterlyser reaktioner og kommentarer til de enkelte indlæg, som kan bringes i nr. 2, der forventes at udkomme i februar. Dette vil iøvrigt fortsætte og ajourføre speciale- og arkivoversigter m.m.

d) Skriftserie.

Carl Erik Bay henviste til kontrakten med GMT, hvorefter alene Selskabets bestyrelse og dennes skriftserieudvalg (p.t. Karin Sandvad og CEB) har det redaktionelle ansvar for skriftserien, mens GMT alene har det økonomiske ansvar, dog højest for to bøger om året. Selskabets medlemmer vil kunne købe disse med en rabat på 25% af bogladeprisen. Det første bind i serien forventes at udkomme i løbet af februar og er en oversæt-

telse af Ursula Schmiederers bog om SF. Derefter er planlagt følgende bind: 2) Jesper Jarmbæk om reorganiseringen af Socialdemokratiet ca. 1878-90, 3) Per Salononssen om ideudviklingen i Socialdemokratiet 1871-1884, 4) Michael Wolfé om de københavnske arbejderforeninger og socialismen 1847-1871, og 5) Hans Ludvig Everman om den teoretiske udvikling i det tyske kommunistiske parti omkring 1. verdenskrig.

e) Kildehæfter til undervisning.

Claus Larsen gjorde rede for skolebogsudvalgets aktivitet. Udvalget består af Leif Larsen, Vagn Oluf Nielsen, Claus Larsen, Johan Klinge Sørensen og Sven Sødring. I det forløbne år er Niels Bonnesen udtrådt. Udvalget har fungeret som igangsætter, pædagogisk konsulent og forlagskontraktformidler for udgivelsen af hidtil tre historiske kildesamlinger til brug for gymnasium- og HF-undervisning. De tre hæfter, som forventes at udkomme i slutningen af november, drejer sig om: 1) Reform og revolution inden for arbejderbevægelsen 1910-20 (Jørgen Olsen og Bjarne Schoubye), 2) Socialdemokratiet og internationalismen (Gerd Callesen), 3) Forhandlinger mellem Socialdemokratiet og Kommunisterne i 1945 (Mogens Nielsen). De tre hæfter vil blive lanceret ved et pressemøde.

Udvalget har arbejdet med en række principielle problemer af pædagogisk, faglig og ideologisk art. Pædagogisk tilsigtes en tilpasning til hele skolesystemets udvikling, fagligt tilstræbes en præsentationsmåde, som integrerer arbejderbevægelsens historie i den øvrige samfundsudvikling, ideologisk søges en afklaring af, hvad der burde være karakteristisk for et 'socialistisk kildehæfte'. På det praktiske område er der nu underskrevet kontrakter mellem forfatterne af de forestående hæfter og Fremad, som fastslår følgende honorarfordeling: forfatteren 7½ %, redaktionen 2 %, SFAH 1 %. Redaktionen har desuden aftalt tre nye hæfter med henholdsvis Dorrit Andersen, Michael Wolfe og Vagn Oluf Nielsen. Endelig udtrykte CL sit håb om, at det kommende seminar vil inddrage de til den tid udkomne hæfter i sine oplæg og debatter.

f) Selskabets arkiv.

Michael Wolfe nævnte, at Selskabets akter, korrespondance m.v. nu efter de første tre år af dets eksistens var ved at blive systematisk arkive-

ret, og at interesserede medlemmer, f.eks., kunne få adgang til en omfattende samling af anmeldelser o.l. vedr. Selskabets publikationer. Samlingen formodes at være temmelig komplet, takket være Gerd Callesen, men medlemmerne opfordredes til at gøre bestyrelsen opmærksom på eventuelle omtaler af Selskabet og dets udgivelser i mindre kendte eller udbredte aviser og tidsskrifter.

Bemærkninger til bestyrelsens beretning:

ad b) Jens Christensen efterlyste tilkendegivelser fra medlemmerne om valget mellem afholdelsen af seminaret på Sandbjerg til ca. 150 kr. og på Samsø til ca. 100 kr.

ad d) Flemming Michelsen ønskede at vide, om SFAH kunne øve indflydelse på emnevalget i Institut for Økonomisk Histories skriftserie, især med henblik på udgivelse af statistisk materiale, som er relevant for udforskningen af arbejderbevægelsens historie. M. Wolfe svarede, at instituttet faktisk arbejder på en dansk 'historisk statistik til ca. 1914', som omfatter det sociale og økonomiske område. Der var dog formentlig intet til hinder for, at SFAH's bestyrelse kunne formidle mere konkret formulerede ønsker.

Jens Christensen spurgte, hvorfor man kun ville udgive to bind om året i skriftserien, samt hvilke kriterier der ligger til grund for udvælgelsen. C.E.Bay svarede, at ifølge kontrakten med GMT var forlaget forpligtiget til to bind; hvad SFAH derudover måtte ønske at udgive, måtte forhandles med GMT ud fra et økonomisk synspunkt. Erik Bjørn Olsen og Hans Jørn Christensen (der som GMT's indehavere overværede generalsforsamlingen som gæster) bekræftede, at det udelukkende var et spørgsmål om forretningsmæssige overvejelser. M.h.t. udvælgelseskriteriet svarede Bay, at SFAH ikke kunne bestille forskningsprojekter og derfor måtte vælge ud fra, hvad der faktisk foreligger. Redaktionsudvalget ville dog gerne modtage forslag.

ad e) Lars Hedegaard Jensen pegede på behovet i undervisningen for kildemateriale vedr. arbejderforhold uden for Danmark. C. Larsen svarede, at skolebogsudvalget var principielt villigt til at imødekomme dette behov, men i praksis nødvendigvis måtte tage hensyn til, hvad den hjemlige forskning præsterede. Kommer der ikke-dansk materiale, vil det også blive udgivet. V.O. Nielsen mente, at der stadig er et meget stort og udækket behov for dansk

materiale, men på længere sigt burde man også fremdrage udenlandsk materiale. Flemming Hemmersam syntes, at materialet ikke alene var for snævert nordisk i geografisk forstand, men også for snævert 'historisk' i disciplinmæssig forstand. Jens Christensén mente, at det ville være helt naturligt at inddrage de udkomne kildehæfter i diskussionerne på det kommende seminar. C.E.Bay spurgte, om GMT ikke kunne udgive kildehæfterne billigere end Fremad. Hans Jørn Christensen svarede, at GMT ikke var blevet anmodet om at give et tilbud på kildehæfterne.

Herefter godkendte forsamlingen bestyrelsens beretning.

ad 3. Regnskabsaflæggelse.

Tove Lund kommenterede enkelte poster på det til medlemmerne omdelte regnskab, og oplyste iøvrigt, at SFAH's medlemstal var vokset med ca. 120 siden årskiftet. Nu er der ca. 340 medlemmer. Regnskabet blev godkendt.

ad 4. Bortfaldt, idet der ikke var indkommet forslag.

ad 5a) Valg af bestyrelse.

Af den gamle bestyrelse blev det meddelt, at Niels Finn Christiansen og Leif Larsen ikke ønskede at genopstille. De øvrige medlemmer og suppleanter blev genopstillet sammen med Jens Christensen, Niels Senius Clausen og Mogens Nielsen. Forsamlingen vedtog, at der skulle vælges tre suppleanter foruden de 7 bestyrelsesmedlemmer foreskrevet i vedtægterne. Hver vælger skulle stemme for mindst 5 og højest 7 kandidater. De 7 kandidater med højeste stemmetal er valgt til bestyrelsen, de øvrige 3 til suppleanter. Valgets udfald blev følgende:

Bestyrelsesmedlemmer:	Suppleanter:
Jens Christensen	Carl Erik Bay
Niels Senius Clausen	Flemming Hemmersam
Hans Fluger	Michael Wolfe
Claus Larsen	
Tove Lund	
Mogens Nielsen	
Vagn Oluf Nielsen	

ad 5b) Valg af to revisorer.

Lilian Fluger og Irma Grelle blev valgt uden modkandidater.

ad 6. Eventuelt.

Vagn Oluf Nielsen takkede Niels Finn Christiansen og Leif Larsen for deres arbejde i den gamle bestyrelse, hvorefter han opfordrede den nye bestyrelse samt suppleanterne til at afholde et kort, konstituerende møde umiddelbart efter generalforsamlingen.

Mødet, som begyndte kl. 19.30, blev hævet ca. kl. 21.45.

Referent

M. Wolfe

Referat af den nye bestyrelses første møde, d. 9/11, kl. 22.15.

Bestyrelsen konstituerede sig med V.O. Nielsen som formand, Tove Lund som kasserer, og Niels Senius Clausen som sekretær. Man besluttede at udsætte fordelingen af de øvrige opgaver indtil det næste møde, d. 26/11, hvor man også ville tage endelig stilling til, hvordan man kunne yde en rejsegodtgørelse til Jens Christensen, som må rejse til København fra Århus for at deltage i bestyrelsesmøderne.

M.W.

Udvalg sammensat på bestyrelsesmødet d. 26. november 1973.

Redaktion af Årbogen:

Gerd Callesen
Niels Finn Christiansen
Peter Søndergaard
Michael Wolfe

Redaktion af Meddelelser:

Gerd Callesen
Henning Grelle
Michael Seidelin

Redaktion af skriftserien:

Carl Erik Bay
Hans Fluger
Karin Sandvad

Skolebogsudvalget:

Claus Larsen
Leif Larsen
Vagn Oluf Nielsen
Sven Sødring
Johan Klinge Sørensen

I Århus er nedsat et seminarudvalg:

Steen Busk, Asger Jepsen, Jens Christensen

ABA's protokoller fra danske fagforbund og fagforeninger.

1. tillæg (protokollerne er indleveret i tiden 1. maj - 1. nov. 1973).

	Antal
Dansk Mølleriarbejderforbund af 1895	
Forhandlingsprotokol 1902-1963	10
Arbejdsløshedskassen	
Forhandlingsprotokol 1909-1966	5
Dansk Skotøjsarbejder Forbund af 1885	
Skotøjarbejdernes Fagforening af 1873, København.	
Forhandlingsprotokol 1899-1926, 1928-1952	17
Håndskomagernes Fagforening af 1873, København.	
Forhandlingsprotokol 1935-1957	2
Regnskabsbog 1909-1917	1
Kassebog 1909-1927	2
Håndskomagernes Brancheklub hos Sørensen og Madsen.	
Forhandlingsprotokol 1918-1949	4
Håndskomagerklubben "Angulus" hos Sørensen & Madsen.	
Forhandlingsprotokol 1945-57	1
Centralklubben (Håndskomagere)	
Forhandlingsprotokol 1915-1946	3
Østerbros Klub (Håndskomagere)	
Forhandlingsprotokol 1917-1930	2
Dansk Læder- og Skotøjsindustri, Klubben DLS (Håndskomagere)	
Forhandlingsprotokol 1952-1969	2
Protokol for samarbejdsudvalg 1947-1968	1
Reksten og Ståle og Co. (Skotøjsarbejdere)	
Forhandlingsprotokol 1937-1960	2
Skomagersvendenes Fagforening af 1873, København	
Forhandlingsprotokol 1909-1917	1
Stukkatørernes Fagforbund (Murerforbundet)	
Regnskabsbog for Forbund/Fagforening 1908-1918	1
Stukkatørernes Fagforening af 1883, København	
Forhandlingsprotokol 1927-1930	1

Protokol over Mæglings- og voldgiftsager 1910-1922 1

Protokol over Overenskomster 1920 1

FÆLLESKLUBBER

Fællesklubben på B & W, Refshaleøen

Forhandlingsprotokol 1917-1967 9

Henning Grelle

SPECIALEFORTEGNELSE

Hermed følger en fortsættelse af den fortegnelse over specialer om arbejderbevægelsens historie, som blev påbegyndt i det første nr. af "Meddelelser". Som noget nyt bringer vi nu også meddelelser om specialer der er under udarbejdelse, således at folk der måske arbejder med beslægtede emner eller områder kan komme i kontakt med hinanden for udveksling af ideer, erfaringer ect. Det er vores håb, at så mange som muligt vil benytte sig af denne mulighed for at bryde den isolation det ofte er at sidde alene over et projekt.

Andersen, Dorrit:

Storlockouten i Århus. (Trykt)

Auken, Svend:

"Helheds"-løsningen i 1963. En undersøgelse af et offentligt indgreb i overenskomstforhandlingerne på det private arbejdsmarked med særlig vægt på tilrettelæggelsen af fagbevægelsens politik. (Århus)

Christensen, Johnny:

"Soznatel ńost" og "stichijnost" - begreberne i Lenins "elitisme" og dennes afhængighed af Cernysevskij, Necaev og Thacev. (Århus)

Hefsgaard, Ole:

Formuleringen af Socialdemokratiets forsvarspolitik i 1930erne med henblik på ideologiske og strategiske faktorers indvirkning. (Århus)

Kjems, Bo:

Socialismen og det amerikanske system mellem borgerkrig og verdenskrig. (Trykt, GMT)

Lundkvist, Anders:

Kapitalens bevidsthedsformer. (Trykt, GMT)

Nielsen, Hans Jørgen:

Socialdemokratiets og Det radikale Venstres opfattelse af Danmarks sikkerhedsproblem og dets løsning på nationalt og internationalt plan i perioden 1919-1933. (Århus)

Nielson, Poul:

Partitilknytningens intensitet - en belysning af nogle aspekter af medlemsaktiviteten i Socialdemokratiet. (Århus)

Sørensen, Curt:

Den teoretiske debat i det tyske socialdemokrati ca. 1890-1914 vedrørende arbejderbevægelsens taktik, med særligt henblik på Eduard Bernstein, Karl Kautsky og Rosa Luxemburg. (Århus)

Rettelse: I sidste nr. af "Meddelelser" blev i specialefortegnelsen anført en forkert titel på en afløsningsopgave af Ole Bjørklund Petersen. Den rette titel er: "Overenskomstsituationen 1956".

Specialer under udarbejdelse.

John Thomsen: Brydningerne i Socialdemokratisk Ungdomsforbund (S.U.F.) 1914-20.

Hensigten med undersøgelsen er at fremdrage og analysere de faktorer, der var bestemmende for den ideologiske og organisatoriske splittelse i den danske arbejderbevægelse, der fandt sted under og lige efter den 1. verdenskrig. Undersøgelsen vil specielt koncentrere sig om forholdene inden for den socialdemokratiske ungdomsbevægelse, herunder bruddet med Socialdemokratiet og dannelsen af Danmarks venstresocialistiske Parti i november 1919 og dannelsen af Danmarks socialdemokratiske Ungdom (D.s.U.) i februar 1920.

Militærlægen: „Endelig en fuldkommen Soldat".

Karikatur fra Militærnægteren nr. 1 1916

BIBLIOGRAFI

Foreningen for konsekvente Antimilitarister af 1915.
Landsorganisationen for konsekvente Antimilitarister af 1918.

Den 17.9.1915 oprettedes i København Foreningen for konsekvente Antimilitarister. Antimilitaristernes bevægelse bestod af ungsocialistiske og unge socialdemokratiske arbejdere, samt syndikalister fra Fagopositionens sammenslutning. Antimilitaristerne var utilfredse med den udvikling, som kampen mod militarismen havde antaget. Gennem militærnægtelse ville de forsøge at bringe en fornyelse af kampen og knuse den tvungne værnepligt. Foreningens formål var "at samle den "værnepligtige" ungdom, uden hensyn til politiske eller religiøse anskuelser, til fælles direkte kamp mod militarismen: Militærnægtelse". Dette søgtes opnået ved agitation mod militarismen.

Den 17.2.1918 stiftedes Landsorganisationen for konsekvente Antimilitarister. Hidtil havde foreningen bestået af en Københavns afdeling med klubber i Århus og Esbjerg. Ved landsmødet i juni 1919 deltog 22 delegerede fra 22 foreninger fra hele landet. Organisationen havde på det tidspunkt 203 aktive og 1400 bidragydende medlemmer. Organisationen opnåede tilskud fra mange fagforeninger således i regnskabsåret 1918-1919 ialt 2025,00 kr.

Organisationen opløstes i løbet af 1921. Blandt organistionens mest kendte medlemmer kan nævnes Andreas Fritzner, Niels Johnsen og Johs. Nielsen. Organisationen udgav månedsbladet "Militærnægteren", der udkom sidste gang i juni 1919.

Protokoller, arkivmateriale og en del af de nævnte aviser beror i ABA. Redaktionen modtager gerne tilføjelser til bibliografien.

I

Protokoller.

Forhandlingsprotokol for Landsorganisationen: 17.2.1918 - 2.6.1919.
Kassebog for Landsorganisationen: Februar.1918 - juli.1920
Mærkekonto for Landsorganisationen: 10.6.1918 - 16.4.1919
Udklipsbog

Medlemsfortegnelse

Kassebog for Foreningen: Juli.1918 - oktober.1921

Kladdebog/Regnskab for Foreningen 1917 - 1921.

Udklipsbogen indeholder artikler fra følgende Aviser:
Militærnægteren, Solidaritet, Klassekampen, Socialdemokraten, Brand, Politiken, Berlingske Tidende, B.T., Ekstrabladet, Jyllands-Posten, Folkets Avis, Fremad, Nationaltidende, Dagens N yheder, Esbjerg Avis, Fyns Socialdemokrat, Fyens Stifstidende, Odense Avis, Aftenbladet.

Medlemfortegnelsen indeholder vigtige biografiske data om de enkelte medlemmer.

Trykte Beretninger

Beretning og Regnskab for Foreningen for konsekvente Antimilitarister: 17.9.1915 - 31.12.1917.

Beretning og Regnskab for Landsorganisationen for konsekvente Antimilitarister: 1.1.1918 - 1.4.1919.

Militærnægteren:

Medlemsbog for Militærnægteren

Adressebog og kassebog for Militærnægteren

Kassebog for Militærnægteren

Kassekladde for Militærnægteren: januar 1919 - august 1919

Hovedregnskab for Militærnægteren: 1917 - oktober 1919.

II

Periodica

1) Militærnægteren; 3) 1916-17: Foreningen for konsekvente Antimilitarister, 1919: Landsorganisationen for konsekvente Antimilitarister, Alfred Mogensen (nr. 1-9, 1916-17), Niels Johnsen (nr. 10-12, 1917), Johs. Nielsen (1919); 5) ca. månedligt, 4 sider, format 26-40, pris: nr. 1-3 gratis, nr. 4-5 3 øre, nr. 6 10 øre, nr. 7-9 3øre, nr. 10-12 (1917) og nr. 1-5 (1919) 5 øre; 6) København, Nørrebros Centraltrykkeri; 7) 1916 nr. 1-2, 1917 nr. 3-12, 1919 nr. 1-5; 11) Johs. Nielsen, Chr. Christensen, Niels Johnsen, Johs. Sperling, Georg Jensen, Alfred Mogensen.

IV

Bøger/pjecer/skriftserier

Niels Johnsen, Kampen mod Værnepligten. Udg. af Ungsocialistisk Forbund, København 1915, 24 sider.

V

Erindringer

Andreas Fritzner, Direkte Aktion mod kapitalisme, stat og militarisme, in: C.H. Petersen, Danske Revolutionære, København 1970 s. 308-342, specielt s. 318-323.

VI

Undersøgelser af organisationen

Carl Heinrich Petersen, Fra klassekampens slagmark i norden, Århus 1973, s. 63, 66, 68-69, 78.

Carl Heinrich Petersen, Danske Revolutionære, København 1970. Om Johs. Nielsen s. 136, 304, 339, 340; om A. Fritzner s. 16, 20, 64, 176, 182, 298-307, 339; om Niels Johnsen s. 136, 176, 252, 304.

Carl Heinrich Petersen, Den "glemte" socialisme, in: Den jyske historiker. Historieteoretisk tidsskrift, 6. årg. 1973-74, nr. 1. 51,53f.

IX

Artikler

Militærnægteren

Hvad vil vi	nr. 1/1916
Militærnægterens Kamp	nr. 2/1916
Arbejderklassens stilling til vor kamp	nr. 3/1916
Borgerlig fredsbevægelse eller konsekvent Antimilitarisme	nr. 4/1917
Vor stilling til den civile Værnepligt	nr. 5/1917
Militærnægterne 1916-1917	nr. 6/1917
Revolution	nr. 7/1917
Vor stilling til Regeringsmagten, Antiparlamentarisk eller Udenom-parlamentarisk Aktion	nr.10/1917
Kan militærnægterne afskaffe krigen ?	nr.12/1917
Vort Blad	nr.jan/1919
Folkenes Forbund	nr.feb/1919
Versailles, hvor Freden(!) bygges	nr.mar/1919
Til de danske Fagforeninger	nr.mar/1919
Er vor organisation ulovlig ?	nr.jun/1919

Solidaritet
Syndikalismen og kampen mod Militarismen nr.157/1915
Kampen mod Militarismen nr.160/1915
Dansk præst som militærnægter nr.161/1915
Børnemilitarisme nr.163/1915
Den tvunge Værnepligt nr.165/1915
Militærnægtelse nr.167/1915
Hvorfor jeg nægter at være soldat nr.177/1915
- - - - - - nr.178/1915
- - - - - - nr.179/1915
- - - - - - nr.180/1915
- - - - - - nr.181/1915
- - - - - - nr.182/1915
- - - - - - nr.183/1915
Antimilitaristisk Stævne i Kbh. 1. august nr.186/1915
Socialdemokratisk Antimilitarisme og nogle Kommentarer nr.198/1915
Kampen mod Værnepligten nr.220/1916
Værnepligtsstrejken, indirekte eller direkte Aktion nr.222/1916
Mordersamfundet og Militærnægterne nr.224/1916
Militærnægternes møde i søndags nr.225/1916
Militærnægterne nr.251/1916
Johs. Nielsens kamp mod den tvunge Værnepligt nr.252/1916
Socialdemokratiet og Militærnægternes Kamp, Et svar til Hr. Borgbjerg nr.253/1916
Militærnægternes Kamp, Opråb til den organiserede Arbejderklasse nr.254/1916
Militærnægternes Kamp nr.258/1916
Militærnægternes første store sejr nr.259/1916
Skal Militærnægternes organisation opløses ? nr.2 /1918

Brand (Ungsocialistiska Partiets Organ)
Danmarks konsekventa Antimilitarister nr.49 /1916

Pressen (udg. af Det Ny Studenter Samfund)
se artikler in: nr.13/1923, nr.14/1923, nr.22/1924

XI
Arkivmateriale om Organisationen

Kasse 15.7 (ABA)

Avisudklip, Korrespondance, Pjecer, Opråb, Sange, Plakater, Hånd skrevne lov, Spørgeskemaer (med oplysninger om organisationens medlemmer), Kasseregnskab for foreningen 1916-1919, Trykte love for Landsorganisationen for konsekvente Antimilitarister, Kbh. 1918.

Henning Grelle

Den IX Linzer konference.

Den IX internationale konference for historikere, der beskæftiger sig med arbejderbevægelsen historie, afholdtes den 11. - 15. september 1973 i Linz. (For en omtale af de tidligere konferencer se "Meddelelser" nr. 1, s. 47-50). Deltagerantallet syntes i år at skulle sprænge de ret snævre rammer, et forhold, der nok ikke begunstigede den begyndende kritik af den meget stive forhandlingsform, der endnu praktiseres. Dog synes ledelsens indstilling efterhånden at være, at den må acceptere en vis påvirkning fra de nye tendenser til informel omgangsform, der gør sig gældende også inden for det politiske spektrum, som er konferencens emne.

Årets to temaer var: Marxismens udbredelse omkring århundredskiftet (ca. 1890-1905) og EDB teknikkens muligheder ved udforskningen af arbejderbevægelsens historie. Udover en almindelig introduktion til EDB teknikkens mysterier var udbyttet af det sidstnævnte emne ganske ringe, og jeg må tilslutte mig den amerikanske historiker Robert Wheeler, der har arbejdet med EDB ved masse - og organisationsundersøgelser, og som fandt, at resultaterne var skuffende, fordi de oftest var indlysende eller bekræftede opfattelser, der var nået på mere traditionel vis. Faren for at nypositivistisk kvantifikation identificeres med videnskabelighed er åbenbar selv blandt arbejderbevægelsens historikere, hvilket blandt andet er fremgået af nogle kongresoplæg fra tidligere år.

Til det første hovedemne forelå der som tidligere en række nationale rapporter af stærkt vekslende kvalitet. (Der var af Lars Björlin, Uno Gustafson (Stockholm), Claus Bryld og undertegnede udarbejdet en rapport om marxismens udbredelse i Sverige og Danmark 1890-1905). Som noget nyt var der udarbejdet to tværnationale oversigter og diskussionsoplæg. Den engelske marxistiske historiker Eric Hobsbawm forsøgte i et omfattende arbejde at indkredse marxismens geografiske udbredelse og den klassemæssige basis herfor samt at give nogle forklaringer på denne kvantitative undersøgelses resultater. Herunder søgte Hobsbawm også at skitsere de store forskelle i såvel social-økonomiske som politiske-ideolgiske forudsætninger for marxismens udbredelse efter den første af-

klarende fase i den internationale arbejderbevægelse i 1870erne og 80-erne.

Over for det intrikate problem ved at definere, hvad der i perioden skulle forstås ved marxisme, havde Hobsbawm valgt stort set at identificere socialdemokrati og marxisme, d.v.s. en pluralistisk definition, hvor alle der regnede sig som marxister uden videre inkorporeredes under denne betegnelse. Selv om Hobsbawm på flere punkter i løbet af sit oplæg nuancerede denne opfattelse, blev definitionen udsat for hård og efter min mening berettiget kritik. Det blev fremhævet, at det er umuligt at forstå den senere udvikling, hvis man ikke kvalificerer de forskellige tendenser inden for de socialistiske partier. De senere revolutionære retninger, som f.eks. leninismen, er i den behandlede periode ganske vist tendenser uden praktisk indflydelse i større dele af arbejderklassen, men det må være uomgængeligt at efterspore de tendenser, der udgjorde grobunden for en revolutionær retning over for de kautskyanske, revisionistiske eller rent trade-unionistiske lag i arbejderbevægelsen.

Trods denne grundlæggende mangel ved Hobsbawms oplæg, der dog kan forsvares ud fra forskningens stade på dette felt, indeholdt det mange spændende oplysninger og ansporende ræsonnementer, der kan virke ledende for en videre forskning, og især lå der i Hobsbawn afsluttende bemærkninger en opfordring til at søge nye veje udover den traditionelle politiske og idéhistoriske forskning, hvor han påpeger: "Wollen wir die Ausbreitung des Marxismus verstehen, d.h. nicht allein seine formale Adaption durch Organisation, sondern was von ihm tatsächlich in die Arbeiterbewegungen eindrang, so werden wir unseren Blick nicht nur auf die Schriften von Marx und von marxistischen Ideologen und Führern richten dürfen, sondern auf die konkrete Realität des Lebens und des Kampfes der Arbeiter und auf die Lehren, die sie daraus gezogen haben. Wir benötigen noch eine Menge Forschungen, bevor wir diesen Aspekt der wachsenden Tiefenwirkung des Marxismus in den Jahren 1890-1905 ganz erfassen".

Det andet hovedoplæg, som Dieter Fricke (DDR) stod for, behandlede

"Organisationsspørgsmålet og marxismens udbredelse i den internationale arbejderbevægelse ved overgangen til den imperialistiske epoke". Det var, som det så ofte er tilfældet med østtyske arbejder, en blanding af skematisme og virkeligt dybtgående analytiske og problematiserende afsnit. Spørgsmålet om sammenhængen mellem ideologi og organisationsform har oftest for den førleninistiske periode været negligeret, og der lå i Frickes oplæg en provokation til i højere grad at inddrage denne problemstilling som et led i analysen af arbejderbevægelsen. Provokationen lå blandt andet i en af Frickes teser, hvorom diskussionen blev koncentreret: at SPD i den førmonopolistiske fase var adækvat organiseret, d.v.s. organiseret efter en slags førleninistisk demokratisk centralisme, men at revisionismens fremtrængen forhindrede en ændring af organisationsformen til en klart leninistisk demokratisk centralisme før spaltningen af arbejderbevægelsen under første verdenskrig.

I modsætning til Hobsbawm betonede Fricke betydningen af at udskille de forskellige tendenser, også fordi de medførte helt forskellige løsninger på de organisatoriske spørgsmål. Organisationsspørgsmålet kunne ikke adskilles fra det politiske indhold, d.v.s. graden af klassebevidsthed blandt medlemmerne og arbejderklassen som helhed. Afgørende for definitionen af en revolutionær marxisme var, om klassen ville den politiske magt og var organiseret med henblik på erobring heraf.

Diskussionerne over to dage blev heldigvis koncentreret om de to hovedoplæg, så vi undgik de tidligere års ulidelige oplæsninger af specielle nationale referater. Til tider var debatten virkelig intens med betydelige metodiske og teoretiske betragtninger, og forhåbentlig vil såvel oplæg som diskussionsreferater foreligge trykt inden kort tid og ikke med års forsinkelse som tilfældet er for de tidligere konferencer.

Næste års temaer bliver: 1. Arbejderbevægelsen og fascismen indtil ca. 1935 og 2. Historiografien om februarkampene i Østrig 1934. Hermed vil konferencen for første gang bevæge sig ind på felter, hvor splittelsen i arbejderklassen fik konkret betydning. Man må håbe, at jubilæumsfestlighederne omkring den X. konference ikke tager brodden af en debat af stadig højaktuel karakter.

Niels Finn Christiansen

Kritiske Historikere.

På et møde den 20.9.1973 stiftedes en fagkritisk organisation ved navn "Kritiske Historikere".
K.H. omfatter hovedsagelig studerende og lærere ved Kbh.'s Universitet og R.U.C. Kritiske Historikere tæller indtil nu 104 medlemmer. Målsætningen for K.H. lyder således: "med udgangspunkt i den dialektiske materialisme vil Kritiske Historikere gennem udarbejdelsen af analyser og fremstillinger tage kampen op mod den borgerlige historieforsknings og historieformidlings samfundsbevarende funktion.
På baggrund heraf er det foreningens mål,
at studere den historiske materialisme, herunder den marxistiske politiske økonomi og statsteori
at udvikle og udbrede teorien
at kritisere den borgerlige historieskrivning, herunder lærebøger og andet undervisningsmateriale
at producere tekster til brug på alle planer i uddannelsessystemet og i samfundet ud fra den historiske materialisme.
Gennem en åben og fri debat mellem kritiske historikere vil vi i vort arbejde solidarisere os med arbejderklassens, de studerendes og lærernes kamp mod det borgerlige samfund."

For at realisere denne målsætning er der dels organiseret grundskolingsgrupper og dels projektgrupper. Indtil nu er der nedsat 4 skolingsgrupper, der alle arbejder efter udarbejdede skolingsprogrammer. Interesserede, der ønsker at deltage kan kontakte: Jørgen Vogelius, Nordens Plads 4, 15/14, 2500 Valby. Tlf. 30 06 04.

Af projekter, der er i gang kan nævnes:

1. Kvindebevægelsen i Danmark i 19. årh. (v. Hanne Caspersen, Nørre Alle, vær. 355, 2100 Kbh. Ø. Tlf. 35 45 75 lok. 355).
2. "Sven Henningsen - Gruppen" (v. Flemming Olsen, Tømrergade 3^2, 2200 Kbh. N. Tlf. 37 33 85).
3. Bibliografi - Gruppe (v. Kristof K. Kristiansen, St. Kannikestræde 2, 1169 Kbh. K. Tlf. 13 83 33).

4. Landboreform - Gruppen (v. Niels Finn Christiansen, Lindehøjen 5, 2720 Vanløse. Tlf. 74 63 33).

Der er indkaldt til ekstraordinær generalforsamling den 29.1.1974 på Historisk Institut, Bispetorvet 3, garderoben kl. 19.30.

Iøvrigt ser mødeprogrammet for 1974 således ud:

19.2.1974: Problemer omkring historisk periodicering, v. Peter Dencik.

12.3.1974: "Dansk Guldalder" i marxistisk perspektiv, v. Jens Engberg.

12.4.1974: Påtrængende og (forsømte) problemer i dansk historie i det 20. årh., v. Carl Madsen.

Enhver, der tilslutter sig Kritiske Historikeres formål og betaler det fastsatte kontingent (20 kr.) kan blive medlem af K.H.

Adresse: Kritiske Historikere
Historisk Institut
Bispetorvet 3
1167 Kbh. K
Giro 23 58 42

P.S. Medlemmerne får tilsendt et medlemsblad.

Henning Grelle

ARBEJDERBEVÆGELSENS OBJEKTIVE OG SUBJEKTIVE KULTUR - EN FORSKNINGSMODEL.

Marxisme/socialisme tales der meget om. Arbejderne nævnes i forbifarten. Forskning i arbejderbevægelsens historie, hvad er det for noget ?

Bevares, der sker da lidt, men mon ikke snart diverse begavede mennesker er trætte af at skrive chefideologerne af inden for en arbejderbevægelse, hvor end knopskydningerne smutter hen ?. Det må kaldes symtomatisk, når fire udmærkede mennesker i "Information" på god indremissionsk vis løfter pegefingrene og siger noget skarpt og moralsk fordømmende til ligesindede og såkaldte kritiske historikere vil bruge en masse tid på at granske nyrer og indvolde på en forbenet liberalist af en professor udi historie. Man troede de havde andet godt at tage sig til, f.eks. forske i arbejderbevægelsens historie.

Nogen vil protestere og sige, at de skam forsker i arbejderbevægelsens historie. Ja, men de er mere nutidsorienteret og fremtidsorienteret i deres forskning end de er historisk orienteret. Devisen er: kender du fremtiden kender du også bedre fortiden, Det er et udmærket synspunkt. I praksis har det ikke vist sig så nyttigt. da der åbenbart ikke har været tid til at forske. Det kan være svært at forske i det hele taget, når man ustandselig bebrejder fortid, nutid og fremtid for ikke at have gjort, hvad den burde have gjort.

Men den største fejl er nok, at man ikke betragter arbejderbevægelsen ud fra en totalitetsopfattelse. Man fister ind der og pister ud der. Så har vi lidt arbejderforeninger i forrige århundrede og opdager, at de er startet et år før end det ellers har været opfattet. Og L. Pio led ikke af mindreværdsfølelse og derfor kastede sig i arbejdernes arme for at kunne hævde sig. Eller også ser man revisionisme overalt og modtager selvfølgelig det borgerlige samfunds guldmedalje for denne indsats. Kors og stjerner placeres efter fortjeneste !

Men er det ikke også der vi skal hen ? Netop at kors og stjerner placeres efter virkelig fortjeneste ? Jeg synes arbejderbevægelsen fortjener det !

Opfatter man arbejderbevægelsen som en totalitet, så kunne forskningen deles op i to hovedfelter. Nemlig arbejderbevægelsens objektive

virkelighed og dens subjektive virkelighed.

Arbejderbevægelsens objektive virkelighed kan deles op i fire undergrupper: partiet, fagforeningerne, kooperationen og det kulturelle propagandaapparat. Man kan i denne forbindelse også tale om arbejderbevægelsens objektive kultur.

For at antyde problemstillingerne kan man foreslå følgende forskningsområder vedr. partiet: a) historiske fremstillinger af arbejderbevægelsen, b) partiforeninger, c) ideologier, d) masse/elite problematikken, e) folketings- og kommunalrådsarbejde, f) partiets ungdomsorganisation, g) partiets børneorganisation, h) øvrige.

Fagforeningerne/-forbundene er et uopdyrket felt, men forskningen af dem kan deles op i: a) historiske sammenlignende fremstillinger, b) ideologier, c) fagbevægelsens socialhistorie, d) arbejdskampe.

Når det gælder kooperationen, som er et forsøg fra arbejderbevægelsens side i at tage livtag med kapitalismens økonomiske samfundsmodel i henseende til investeringer, boliger og konsumvarer, kan man igen nævne: a) historisk sammenlignende fremstillinger, b) ideologier, c) fælles strategi.

Til sidst det kulturelle propagandaapparat. Her kunne der forskes i a) arbejderkultur, b) kulturpolitik, c) massemedier, d) håndbøger og materialesamlinger til det politiske, faglige, kooperative og kulturelle foreningsarbejde, e) kulturelle organisationer, f) de politiske, faglige, kooperative og kulturelle medlemsblade.

Det andet hovedfelt, når det gælder forskningen i arbejderbevægelsens historie, kalder jeg arbejderbevægelsens subjektive virkelighed eller på en anden måde arbejderbevægelsens subjektive kultur. Noget karakteristisk i hele arbejderbevægelsens historie er organisationstanken. Alskens aktiviteter bygges op igennem foreningslivet med generalforsamling, bestyrelse ect. Når det drejer sig om arbejderbevægelsens subjektive virkelighed så er hovedobjektet her de politiske, faglige, kooperative og kulturelle foreningers indre liv.

Når vi beskæftiger os med arbejderbevægelsens objektive virkelighed, så foregår det mere eller mindre på eliteplan, chefideologplan med

hovedvægt på ideologi, organisationsopbygning og centralt ledede organisationer om det kommer fra politiske, faglige, kooperative og kulturelle centre. Det drejer sig om centraldirigering.

Beskæftiger vi os med arbejderbevægelsens subjektive virkelighed, så kan der være tale om centralinspirering, når det gælder foreningernes indre liv, dvs. centraldirigeringen slår igennem, men man kan også være ude for, når man studerer arbejderbevægelsens subjektive kultur, at centraldirigeringen afvises og der ikke er tale om centralinspirering, men videreførelse af traditioner og vaner, som ideologiske påbud ikke kan hamle op med. Men selvfølgelig er der en gensidig afsmitning og inspirering.

Studiet af arbejderbevægelsens subjektive virkelighed kan dele op i fire hovedgrupper: det politiske foreningsliv, det faglige foreningsliv, det kooperative foreningsliv og det kulturelle foreningsliv.

De fire hovedgrupper kan have fælles træk: f.eks. den årlige generalforsamling, den årlige udflugt, de tilbagevendede møder og arrangementer, fester ect. Hvordan slår centraldirigering igennem her ? En generalforsamling køres efter et bestemt skema, der synges fra arbejdersangbogen, festerne bygges op efter et bestemt skema, eftersom det er fest med forangående amatørteater eller en fest for Peter Sabroe eller en antimilitaristisk aften. Hvordan ønsker chefideologerne, at arbejderne skal feste, og hvorledes fester de, når det kommer til stykket ? Kan vi pejle os ind på arbejdernes subjektive kultur eller er vi kun henvist til chefideologernes normative kulturopfattelse ? Hvordan kommer kapitalismens fordummelsesmaskine ind her ?

Der kunne forskes i arbejdernes subjektive kulturopfattelse gennem en pejling af smag og normer, analyse af noveller og triviallitteratur i arbejderbevægelsens utallige publikationer og studium i politiske, faglige, kooperative og kulturelle effekter. Kan man tale om arbejdernes specielle sprogbrug, tankegang, omgangsformer og skik og brug. Indsamling af erindringer kan tilvejebringe et materiale, som kan give et korrektiv til det officielle materiale, som den factspækkede historieskrivning bygger på. Studiet af arbejderbevægelsens subjektive kultur

omfatter nemlig ikke kun foreningernes indre liv. Der kan også være tale om individ, grupper på tværs af foreningslivet og miljø.

Studiet af arbejderbevægelsens objektive kultur og dets subjektive kultur skulle kunne fuldstændiggøre hinanden og tilsammen give et mere dækkende billede af arbejderkulturen end vi hidtil har haft. Den dag vil måske komme, hvor det er en selvfølge at tale om en arbejderkultur !

Flemming Hemmersam

TIDSSKRIFTER OM ARBEJDERBEVÆGELSENS HISTORIE.

Arbejderbevægelsens historie i bredeste forstand har optaget forskere i udlandet i ret stor stil i betydeliglængere tid end her i landet, hvor det endnu i overvejende grad er studenter, der beskæftiger sig med emnet. Det har ført med sig, at der i udlandet eksisterer en del tidsskrifter og forlag, der har specialiseret sig i arbejderbevægelsen, idet det åbenbart også der er en sjælden foreteelse, at de "officielle" historiske tidsskrifter optager artikler fra dette emneområde - en undtagelse er naturligvis de socialistiske lande. Det er sikkert af interesse kort at omtale disse.

Det ældste er formentlig Amsterdam instituttets (IISG - se andetsteds i dette nr.) 3 gange årligt udkommende "International Review of Social History". Det er i 1973 i 18. årgang, men har en forløber i "Bulletin of the International Institute of Social History". Tidsskriftet udkom også før sidste verdenskrig med det samme navn som nu (1936-39). Dets indhold består af artikler og kildeudgivelser på tysk, engelsk og fransk. Desuden har det fra gammel tid en meget udførlig kommenterende bibliografisk sektion. Det er altså et meget centralt tidsskrift på området (abonnement tegnes hos Van Gorcum, Assen, Nederlandene og det koster 35 Gylden pr. årg.).

Af engelsksprogede tidsskrifter er der det amerikanske 14 år gamle

"Labor History", der efterhånden udkommer kvartalsvis med et omfang af 600-700 sider årligt. Det beskæftiger sig naturligt mest med amerikansk arbejderbeævgelse, men der findes dog også andre artikler. Tidsskriftet indeholder arkivoversigter og har en ret udførlig anmeldelsessektion; i nogle år har det haft en tidsskriftsbibliografi over bidrag til amerikansk arbejderhistorie(Tamiment Institute, 7 East 15th Street, New York, New York 10003, USA, 9$ årligt). Ligeledes i USA udkommer "Newsletter. European Labor and Working Class History". Det er en stencileret bulletin, der begyndte at udkomme 2 gange årligt i 1972. Dets indhold består hovedsageligt af rapporter forelagt på foreningens møder og iøvrigt af et lignende indhold som "Meddelelser" (Department of History, University of Southern California. Los Angeles, California 90007, $1 for studenter, $3 for andre). I England udkommer siden 1960 2 gange årligt "Society for the Study of Labour History. Bulletin". Det var oprindeligt en stencileret bulletin, men udkommer fra nr. 17 (1968) i et større format og trykt. Det har indehold en del vigtige bibliografier - f.eks. om kvindebevægelsen - og referater af selskabets seminarer, der som regel er emnecentrerede. Referaterne inkluderer diskussionsindlæggene, og man har således mulighed for overfladisk at orientere sig om, hvad der sker i England på dette område. Bulletinen publicerer endvidere anmeldelser og kildeudgivelser. (The Hon. Treasurer, Society for the Study of Labor History, c/o The University of Sheffield. Department of Extramural Studies, Broomspring House, 85 Wilkinson Street, Sheffield S 10 2 GS).

Det franske tidsskrift "Mouvement Social" startede i 1953 som "L´actualite de l´histoire" og er i 1973 nået op på nr. 85. Det er nu et kvartaltidsskrift af betragteligt omfang (årligt ca. 700 s.). Det udgiver meget hyppigt emnecentrerede numre som f.eks. om "Socialismen og det koloniale spørgsmål" (nr.45), "1914 - krigen og arbejderklassen" (49), "I. Internationale" (51), "Folkefronten" (54), "Kommunen 1871" (79) og Anarkismen" (83) og indeholder foruden kildeudgivelser og større artikler også anmeldelser (Les Éditions ouvriéres, 12 avenue de la Sæur Rosalie, 75621 Paris, Frankrig, 36,- F).

I Sverig udkommer siden 1972 "Arkiv", som har været omtalt i årbogens tidsskriftsoversigter. Men derudover findes et ret interessant tids-

skrift, nemlig "Litteratur och samhälle" fra det Litteraturvidenskabelige institut, avd. för Litteratursociologi ved Uppsala Universitetet. Det har specialiseret sig i at udsende bibliografier og især indholdsfortegnelser (inklusive en nøje fortegnelse af hvad der egentlig udkom af det pågældende tidsskrift med format, sidetal ect.) af tidsskrifter udgivne af arbejderbevægelsen, således kan nævnes det ungsocialistisk/anarkistiske tidsskrift "Brand" med aflæggere fra 1897-1967 i numrene 5-6, 24-33, 51-60, 66-75, 80-89, 95-100, 103-109. Andre tidsskrifter har været "Nordeuropa", "Mänsklighet", "Landtarbetaren" etc. Desuden er også enkelte arbejderforfattere som Maria Sandel blevet undersøgt. Endelig har det indeholdt en mængde andet relevant stof, som oversigter over arbejderforlag osv. Det er et yderst prisværdigt og værdifuldt foretagende og man ville ønske sig en sådan opgave taget op af et tilsvarende institut i Danmark (Avd. för Litteratursociologi, Villavägen 5, S - 752 36 Uppsala). I Norge har man ikke et egentligt tidsskrift specielt om arbejderbevægelsen, men for det første udgiver forlaget PAX en lang række særdeles vigtige monografier om emnet - også centrale teoretiske værker f.eks. Marx, Luxemburg, Bernstein osv. - og desuden har tidsskriftet "Kontrast", som også udgives af PAX, i længere tid indeholdt en rubrik med emner fra arbejderbevægelsens historie (Kontrast, boks 100, Skøyen, Oslo 2, 55 d.kr. årligt).

Af tyske tidsskrifter kan man nævne det meget beskedne "Archiv", der udgives kvartalsvis af "Verein für Geschichte der Arbeiterbewegung" i Wien siden 1961. Det har til trods for sit lille omfang (ca. 160 s. årligt) publiceret en mængde vigtigt stof i form af bibliografier, erindringer, kilder, anmeldelser og artikler. Desuden har det indeholdt en del gode illustrationer. Uden at være et videnskabeligt tidsskrift - hvad de fleste omtalte tidsskrifter er - har det kunnet holde en meget høj standard (Verein für Geschichte der Arbeiterbewegung, A-1080 Wien, Albertgasse 23, 40S).

I Vesttyskalnd kan man nævne det marxistiske tidsskrift "Das Argument", der i et par særnumre dels har behandlet arbejderbevægelsen (nr. 63), dels givet en "Kritik der bürgerlichen Geschichtswissenschaft" (nr.

70,75). Derudover indeholder næsten hvert nr. anmeldelser indenfor disse områder (C. Müller-Wirth, D-75 Karlsruhe 21, Postfach 21 07 30, 30DM + porto). Siden 1965 udkommer i Vest-berlin "Internationale wissenschaftliche Korrespondenz zur Geschichte der deutschen Arbeiterbewegung"(IWK). Det indeholder en systematisk gennemgang af de tyske arkivers bestand om arbejderbeævgelsen, en fortløbende fortegnelse af igangsatte arbejder (nu på nr. 2044) om tysk og international arbejderbevægelse. Endvidere har det indehold forskellige bibliografier, anmeldelser (derunder to hele særnumre med anmeldelser); i de senere numre har bladet - der nu udkommer 3 gange årligt - også indeholdt forskellige større artikler som f.eks. om Otto Rühle i nr. 17 og 18, det er vistnok Rühles første biografi, og en del andre væsentlige artikler. Det er et uundværligt tidsskrift for enhver, der er interesseret i og/eller arbejder med tysk arbejderbevægelse (IWK, D-1 Berlin 45, Tietzenweg 79, 21DM årligt -studenter 15DM). Den socialdemorkatiske Friedrich-Ebert-Stiftung begyndte i 1960 at udgive en årbog "Archiv für Socialgeschichte" (ASG). Efter at nogle vanskeligheder i midten af 1960erne er blevet overvundet er årbogen efterhånden blevet endda meget omfangsrig. Årbogen indeholder større artikler, kildeudgivelser og en meget omfangsrig anmeldelsessektion - enkelte af dens artikler har haft direkte relevans for dansk arbejderbevægelse (se tidsskriftoversigten i "Årbog...." 2 ff), som også litteratur om dansk arbejderbevægelse nu regelmæssigt bliver anmeldt i ASG. Men det gælder selvfølgelig ikke kun dansk arbejderbevægelse. ASG er et publikationssted for (især) historikere af mange nationaliteter (Verlag Neue Gesellschaft, D-55 Bonn, Kölner Str.149, Bd. 12 (1972) kostede 56DM - i tilslutning til årbogen udgiver forlaget en "Schriftenreihe des Forschungsinstituts der Friedrich-Ebert-Stiftung", det er til dels meget betydningsfulde afhandlinger).

I DDR udkommer siden 1959 "Beiträge zur Geschichte der deutschen Arbeiterbewegung" (BZG), det "der deutchen" er sidenhen blevet droppet og det er nu 6 gange årligt udkommende tidsskrift (som regel er der også et særnummer i hver årgang) indeholder da også bidrag om andre landes arbejderbevægelse. Også i det finder man artikler, erindringer, kildeudgivelser og anmeldelser. Desuden indeholder det bibliografiske over-

sigter over den nyeste litteratur (inklusive tidsskriftsartikler) inddelt i sektioner, hvor man også registrerer østeuropæisk litteratur, hvad der på mange måder gør den mere værdifuld. BZG er blevet mere og mere anerkendt i de senere år. (Dietz Verlag, DDR - 1025 Berlin, Wallstr. 76-79, 12 M).

Et meget vigtigt tidsskrift er det siden 1968 udkommende kvartalstidsskrift "Bibliographische Information", hvis udgivelse siden 1972 er overtaget af sammenslutningen af arbejderbevægelsesbiblioteker. Det indeholder fortegnelser over litteratur om emnerne "arbejderbevægelse, marxisme-socialisme, revolutionære og befrielsesbevægelser og 3. verden". Det har specielt været den tyske litteratur, der blev optaget i den (inklusive piratudgaver og andre genoptryk), men efterhånden har engelsk, fransk, italiensk, spansk og til en vis grad også dansk/skandinavisk litteratur fundet optagelse. Der opgives forfatter, titel, sted, forlag, årstal, sidetal og pris og det er således en enorm hjælp for enhver der køber bøger på disse områder. I tilfælde af at bøgerne kan være vanskelige at bestille, kan de altid fremskaffes gennem redaktørens boghandel, som samtidig er det absolut bedste og billigste antikvariat i verden (for at tage munden lidt fuld) på disse områder: Theo Pinkus, Postfach CH-8025 Zürich, Schweiz. Den sidste udgave er nr. 15, nr. 11/12 indeholdt en meget nyttig index for de første 12 nr., så man gennem den kan finde frem til hvad der f.eks. er udkommet på hovedsprogene om emner som SED, Libanon, politisk økonomi, raceproblemer i USA og ca. 1000 andre stikord. BI nr. 4 var en fortegnelse over i 1970 udkommende tidsskrifter på områderne. BI kan afhentes på ABA mod betaling af 2,50 kr. pr. eks.

De her omtalte tidsskrifter findes stort set alle på ABA og kan lånes derfra - ikke-Københavnere kan bestille dem gennem det lokale bibliotek.

Det var oprindeligt meningen at der skulle gives en tilsvarende oversigt over forlag, der specielt udgiver litteratur om arbejderbevægelsens historie, men det er simpelthen en for omfattende opgave. Men de danske forlag skal dog lige nævnes, fordi ikke alle er opmærksomme på specielt disse forlags udgivelser - nogle af dem er jo også ret nye:

Fremad, GMT, Gyldendal, Kurasje, Melbyhus, Modtryk, PAX/Borgen, politisk-revy-serien, Rhodos, Røde Hane, Sirius, Tiden - endelig udgiver ABA enkelte bøger. Af udenlandske bør vel især nævnes "neue kritik" i Frankfurt, fordi forlaget har en meget vigtig serie i "Archiv sozialistischer Literatur", der består af meget betydningsfulde genoptryk, der var forsvundet indtil de blev genoptrykt i denne serie - forlaget er en pioner på dette område- og derudover også har genoptrykt det tyske kommunistpartis teoretiske tidsskrift "Die Internationale". Også forlagets anden serie "Probleme sozialistischer Politik" har indeholdt ret så vigtige bidrag. Forlagets katalog blev udsendt sammen med nr. 1 af "Meddelelser". Gennem Kurasjes bogimport kan man holde sig orienteret om de ting "politladen" Erlangen udgiver, det genoptrykker nemlig meget centrale tidsskrifter fra mellemskrigstiden som f.eks. "Unter dem Banner des Marxismus" og "Kommunistische Internationale". Det kunne også lige nævnes, at tyske, østrigske og schweiziske fagforbund har oprettet forlag, der samarbejder ret snævert om udgivelsen af litteratur om arbejderbevægelsen, det er Europäische Verlagsanstalt/Europa Verlag. Det er også ret ofte meget centrale værker, der kommer på disse forlag.

Gerd Callesen

Werner Krause/Sheila Ochová: Archiv der soziale Demokratie. Übersicht über die Archivbestände (Stand vom 1.3.1973), Bonn, 1973, 134 s.
Denne bog består af indholdsoversigter over de arkivalier, der kan findes i det vesttyske arbejderbevægelsens bibliotek og arkiv i Bonn. Det er hovedsagelig personer og organisationer med tilknytning til det tyske socialdemokrati, der har afleveret hertil. I tilknytning til arkivets bestandsoversigt, findes en alfabetisk fortegnelse over de vigtigste tidsskrifter med relevans for arkivet, som findes i dets bibliotek. Bibliotekets bestand er på ca. 90.000 bøger og pjecer og ca. 3.000 periodica (deraf holdes 1.000 løbende). Enhver der vil arbejde med tysk arbejderbevægelse bør orientere sig gennem denne oversigt; den er af betydning for andet end for Socialdemokratiet med biorganisationer pga. de omfattende afleveringer fra personer, der ikke altid har været knyttet til Socialdemokratiet. For I. og II. Internationale som for nogle af de faglige internationaler indeholder arkivet meget relevant materiale.

Gerd Callesen

Demos

SOCIALISTISK FORLAG OG BOGHANDEL · GRØNNEGADE 37 · 1107 KØBENHAVN K · TLF. 14 15 37 · GIRO 90946

LITTERATUR OM ARBEJDERKLASSENS HISTORIE.

Abendroth: Den europæiske arbeiderbevegelse	kr. 39,00
Bäckström: Arbetarrörelsen i Sverige I-II	kr. 69,50
Brügmann: Die russischen Gewerkschaften in Revolution und Bürgerkrieg 1917-1919	kr. 25,50
Carr: The Bolshevik Revolutions I-II-III	kr. 49,75
- : Ryska revolutionen, 1917-1923 I-II-III (sv. udgave)	kr.105,75
- : Socialism in One Country, 1924-26 I-II-III	kr. 96,50
Engels: Die Lage der Arbeitenden Klasse in England	kr. 15,25
Enzensberger: Klassenbuch 1-2-3: Ein Lesebuch zu den Klassenkämpfen in Deutschland,1756-1971	kr. 61,50
Foster: American Trade Unionism. Principles, Organisation, Strategy, Tactics	kr. 20,00
Guerin: Die amerikanische Arbeiterbewegung 1867-1967	kr. 12,75
Habsbawm/Rude: Captain Swing	kr. 35,50
Huberman: Människans rikedomar	kr. 23,00
IWW: The Founding Convention of the Industrial Workers of the World. Proceedings. Stenographically Reported. Chicago 1905	kr.110,00
Kipnis: The American Socialist Movement 1897-1912	kr. 37,75
Kuczynski: Arbetarklassens uppkomst	kr. 31,75
- : Labour Conditions under Industrial Capitalism. In Great Britain & The Empire 1750-1944	kr. 50,50
- : Klassen und Klassenkämpfe im imperialistischen Deutschland und in der BRD	kr. 45.50
Lorenz: Arbeiderbevegelsens historie 1789-1930	kr. 34,25
Marx: Klasstriderna i Frankrike	kr. 26,00
- /Engels: Über Deutschland und die deutsche Arbeiterbeweg.	kr. 33,60

Dette er kun et udpluk af vores litteratur om arbejderklassens historie og vi bestiller meget gerne ting hjem som vi endnu ikke måtte have i vores hovedkatalog, som kan rekviereres gratis.

Mette Charlotte Rask Sørensen, Kathrina Tobiasen og Karin Schjødt Worm: Th. Stauning 1873-1942. En bibliografi - ABA's bibliografiske serie 1. København 1973, 23 kr.

Gode bibliografier er et centralt hjælpemiddel for enhver der arbejder videnskabeligt; det er derfor meget beklageligt, men ikke særligt overraskende, at der endnu ikke findes sådanne for et område som arbejderbevægelsen. Her har nu Arbejderbevægelsens bibliotek og arkiv taget et vigtigt initiativ idet der har påbegyndt udgivelsen af en bibliografisk serie. Det er et umådeligt vigtigt skridt, og man må håbe på, at det lykkes at videreføre denne serie - og det afhænger bl.a. af at dette første bind bliver solgt godt, at det bekræftes, at der er behov for en sådan serie.

ABA har benyttet Staunings 100-årsdag til at indlede serien med en fortegnelse over hans trykte udgivelser, d.v.s. bøger, artikler i tidsskrifter og aviser, interviews og taler - også i rigsdagen. I betragtning af Staunings betydning for Socialdemokratiet og landet iøvrigt kan man kun undres over, hvor lidet kendt han og hans indsats egentlig er. Det blev mere end tydeligt i fjernsynets mindeudsendelse, hvor Tage Kaarsted påstod, at Stauning først under påskekrisen blev den store mand også i forhold til Borgbjerg - idet Stauning jo indtil da havde siddet på partikontoret og skrevet medlemskort. Det er en meget uunderbygget påstand ligesom hans øvrige udsagn i udsendelsen; det kan imidlertid ikke diskuteres her, men denne sammenstilling af 1630 titler - i de nævnte grupper i kronologisk orden - giver i sig selv mulighed for at komme Staunings indsats nærmere. Hans første artikel offentliggjordes i 1896, den sidste i 1942 - dertil må dog siges, at kun signerede artikler er opført i bibliografien. Det kan tænkes, at han f.eks. har skrevet en eller flere ledere uden signatur i det fælle fagblad "Samarbejdet", som han var redaktør for - det gælder også for Nordjyllands Social-Demokrat. Omvendt gælder det, at artikler etc. der blev offentliggjort under hans navn selv om de er skrevet af andre, er optaget. Der er så vidt det kan ses kun gjort en undtagelse fra denne rimelige regel, nemlig nr. 7, Socialdemokratiets historie fra 1921, som

blev offentliggjort af Emil Wiinblad og Alsing Andersen. Det fremgår af manuskriptet, at Stauning har skrevet større dele af det.

Det er ganske interessant at se, at Stauning i perioden 1927-29 skrev ugentlige kommentarer til den socialdemokratiske presse om de vigtigste politiske begivenheder. Det er interessant, fordi det var en tradition i arbejderpressen i det mindste fra Wilhelm Liebknechts dage at bringe sådanne politiske oversigtsartikler, hvor de forskellige facts blev indordnet i en sammenhæng ud fra arbejdernes interesser. Det er måske ikke uvæsentligt at minde om sådan noget i en tid, hvor borgerlige historikere og borgerlige socialdemokrater vil frakende Stauning, at han var en udpræget arbejderpolitiker, en reformist, der i sin egen periode stod til venstre for midten.

Det er kort sagt en udmærket begyndelse ABA her har gjort - og det er forsåvidt anerkendt, idet Stauningfonden har støttet udgivelsen. Bogen er smukt lavet, godt læseligt tryk og også meget billig i betragtning af omfanget. Også det finder forhåbentlig læserens anerkendelse. Anderkendelsesværdigt er det iøvrigt også, at Danmarks Biblioteksskole har ladet tre af sine elever lave denne opgave; alt i alt er der fra flere sider udvist et påskønnelsesværdigt initiativ. Det mangler nu blot, at bogen bliver solgt, for at næste bind forhåbentlig snart kan udkomme.

Martin Andersen

Bibliografien bestilles ved indbetaling af 23,- kr. på ABA's girokonto 67 960, ABA, Rejsbygade 1, 1759 København V.

Carl Madsen: Fortids møre mur. Memoirer. Stig Vendelkærs forlag, København 1973, 288 s., 48,50 kr.

Carl Madsens erindringer er stort set en beskrivelse af hans egen udvikling. Det er over lange passager underholdende læsning; derudover påkalder bogen sig interesse, fordi den beskriver en del af de tilfældigheder, der førte en akademiker af småborgerlig herkomst ind i DKP; i den sammenhæng findes en række væsentlige milieubeskrivelser, der siger noget om det åndelige klima i Danmark i perioden 1910-1940 specielt om højskolebevægelsens forhold til chauvinisme, nazisme og lign.

Det bør dog erindres, at disse kredses store affinitet til nazistisk ideologi ikke var det samme som praktiserende nazisme - der er en forskel. Det quasi-fascistiske Dansk Samling var med i modstandsbevægelsen, formentlig ikke fordi det bekæmpede nazismen, men fordi det havde noget imod den tyske besættelse af Danmark.

Det forekommer, at C.M. ikke altid er lige logisk: s.190 er han åbenbart med rette uenig med en EKKI-afgørelse i 1929, om situationen i 1945 mener han - uden nogen videre begrundelse - at et eksisterende Komintern havde hjulpet DKP ud af sin daværende opportunistiske fase. Kunne EKKI hhv. Komintern tage fejl i 1929 så vel også i 1945. Flere steder i bogen beklager C.M., at Danmark efter tilslutningen til EF vil miste sin danske identitet - altså germaniseres. S.126 har han ikke noget imod, at Flensborg var kommet til Danmark i 1920 trods tysk flertal det kunne jo daniseres som Tønder blev det. Hvad der er godt nok for Flensborg i et tilfælde kan vel være godt nok for Danmark som helhed bare omvendt ? Helt bortset fra at det næppe går så galt. Den gammelmandsnationalisme, der præger flere af DKP's fremtrædende medlemmer, deriblandt CK-medlemmer som Scherfig, så stærkt at de endog vil opgive klassekampen for at Danmark kan være herre i sit eget hus, har åbenbart også fået fat i C.M. Iøvrigt er hans bemærkning om, at der ikke fører nogen vej tilbage til tiden forud for folkeafstemningen (s.287) ikke rigtig i overenstemmelse med det. Til gengæld stemmer det desto bedre med Marx' og Engels' forestillinger om arbejderpartiets holdning overfor den reaktionære sammenslutning fra oven af Tyskland 1871. Det fremgår med stor tydelighed af sovjetiske og østtyske historikeres undersøgelser.

Beklageligt er det, at C.M. skriver meget lidt om Studentersamfundet, Monde, Plan som var hans specielle politiske arbejdsområde. Der står næsten intet nyt, ejheller om hans aktivitet i DKP som menigt partimedlem. Det er desto mere ærgerligt, som det sikkert er rigtigt, at han er et af de ældste nulevende medlemmer, nemlig fra 1928. Man skulle tro, der havde været mere at videregive om det politiske arbejde i partiet og blandt studenterne. Men der står dog noget, så erindringerne er som helhed ikke uinteressante for en historiker.

Gerd Callesen

Tværsnitt. Sju forskningsrapporter utgivna till LO's 75-årsjubileum 1973, Prisma/LO, Stockholm 1973, 533 s.

Det svenske såvel som det danske LO kunne i 1973 fejre sit 75 års jubilæum. Det danske LO udgav i den anledning "Kampens gang", der på mange punkter ikke kom længere end festskriftet i anledning af 50-årsjubilæet. Noget tilsvarende har svenskerne meget behændigt undgået ved at udgive en smukt illustreret bog i foråret, "Steg för steg. 1945-73. En Krönika i text och bild om den svenska fackföreningsrörelsens utveckling under efterkrigstiden" og i efteråret at udgive disse 7 forskningsrapporter om "ett antal vitala avsnitt, där LO är stärkt engagerad. En sådan genomlysning är inte bara av interesse nu, då redovisningen sker, utan bör också vara av stort värde när tiden är inne för den bredare bedömning, som senare bör komma" (forordet). Det er formentlig rigtigt og rapporterne behandler da også virkeligt centrale emner, nemlig:

Rudolf Meidner: Samordning och solidarisk lönepolitikk under tre decennier.

Berndt Öhmann: LO och arbetsmarknadspolitiken efter andra världkriget

Gunnar Qvist: Statistik och politik. Landsorganisationen och kvinnorna på arbetsmarknaden

Bernt Schiller: LO, paragraf 32 och företagsdemokratin

Per Eklund: Rätten i klasskampen - en studie i rättens funktioner

Sten Edlund: Perspektiv på arbetsdomstolen

Åke Wedin: Internationell facklig solidaritet. FFI 1957-1965

Det er så vidt det kan skønnes meget grundige afhandlinger og også meget differentierede i argumentationen, eller med andre ord et eksempel til efterfølgelse.

Gerd Callesen

SKOLEBOGSUDVALGET I SFAH.

Det af SFAH nedsatte skolebogsudvalg har i begyndelsen af december i samarbejde med forlaget Fremad udgivet de tre første hæfter i en serie "Af arbejderbevægelsens historie". Det er kildeudgaver beregnet på undervisningen i gymnasiet, HF og seminarier som periode- eller specialehæfte. De kan dog også meget vel med stort udbytte bruges i studiekredse

og lignende. Hæfterne er meget smukt udstyrede og illustrerede og det er virkelig relevant kildemateriale, der fremlægges her; på grundlag af dette er det muligt at diskutere den danske arbejderbevægelses udvikling til trods for at det er kildeudvalg.

Jørgen Olsen/Bjarne Schoubye, Reformpolitik eller revolution. Kilder til belysning af brydninger i dansk arbejderbevægelse 1908-1922, 101 s.

Gerd Callesen, Socialdemokratiet og internationalismen, Kilder til belysning af det danske socialdemokratis syn på det slesvigske spørgsmål, 40 s.

Mogens Nielsen, Enhed i arbejderbevægelsen. Kilder til belysning af forhandlingerne mellem Danmarks kommunistiske Parti og Socialdemokratiet 1945, 44 s.

Martin Andersen

Hans Magnus Enzensberger: Anarkiets korte sommer.

Enzensbergers dokumentariske roman om den spanske anarkistleder Durruti beskæftiger sig især med tiden umiddelbart op til den spanske borgerkrig, hvor den spanske anarkisme stod særdeles stærkt, og i nogle dele af Spanien, f.eks. i Catalonien, var den stærkeste del af arbejderbevægelsen, Fremstillingen følger Durruti, der sammen med Francisco Ascaso og García Oliver var de ledende skikkelser indenfor den anarkistiske bevægelse i Spanien.

Enzensberger har gennemgået et omfangsrigt materiale, hovedsagelig erindringer fra folk, der kendte og arbejdede sammen med Durruti, men også materiale fra f.eks. kommunister og socialister er inddraget, ligesom der også benyttes traditionelle fremstillinger som Hugh Thomas bog om borgerkrigen. Desuden har Enzensberger opsøgt en del af de anarkister, som ikke har efterladt sig erindringer eller andet skriftligt materiale. Af hele det materiale er den dokumentariske fremstilling sammensat.

I indledningen kommer Enzensberger ind på nogle metodiske betragtninger i forbindelse med en understregning af, at han selv blot er sidste led i en lang række af genfortællere. Da Durruti intet skriftligt materiale efterlod sig, da hans liv var politisk handling, aktion, og

det meste af denne politiske handling var illegal, er Enzensberger i vid udstrækning henvist til den mundtlige tradition, der må indgå på lige fod med flyveblade, avisnotitser, reportager etc. Den traditionelle kildekritik opfattes som en destruktion af historien, da de spørgsmål der stilles til materialet af kildekritisk karakter vil bringe os længere væk fra den rekonstruktion, der ønskes skabt.

Med dette udgangspunkt følger den dokumentariske rekonstruktion af Durrutis liv, der falder sammen med den spanske anarkismes storhed (og i borgerkrigens løb, fald). Langt det meste af det omfattende materiale er stærkt sympatisk indstillet overfor Durruti og anarkismen, især naturligvis uddragene fra de mange anarkistiske pjecer, som blev skrevet af eksilerede spanske anarkister. Der er kun lidt materiale fra ikke-anarkistisk side, især mangler man synspunkter og vurderinger fra den kommunistisk/socialdemokratiske fagforening UGT, der sammen med den anarkistiske CNT (Confederacion Nacional del Trabajo) dominerede spansk fagbevægelse. Ligeledes savnes dokumentation for forholdet mellem CNT og den illegale politiske anarkistorganisation, FAI (Federación Anarquista Ibérica). Disse ting belyses heller ikke i Enzensbergers "indskud", mindre afsnit der forbinder dokumentationen, historiske oversigter og Enzensbergers egne politiske vurderinger. Han viser i disse indskud stor sympati for anarkismen, en sympati der ofte kammer over i ukritisk begejstring. Da bogen imidlertid samtidig er meget underholdende læsning, kan den kritisk læst tjene som en første indføring i den spanske anarkisme, der stadig spiller en vis rolle i den spanske arbejderbevægelse.

Michael Seidelin

Fredrik Dreier: Folkenes fremtid. Sammenstillet af Finn Hauberg Mortensen og Johs. Nymark.

De væsentligste bidrag i denne Dreier antologi er uden tvivl artiklerne fra hans tidsskrift Samfundets Reform om "Foreningen for Arbeiderklassens Vel", hvor han kræver dannelse af et egentligt arbejderparti og forsøger at opstille et program for et sådant parti, for at få foreningen, der blev stiftet i 1851, til at udvikle..sig fra en art

velgørenhedsforening af småborgerlig karakter som de senere arbejderforeninger til et politisk parti med et radikalt program. Også analyserne af de franske arbejderforeninger kaster godt lys over Dreiers politiske placering. Det skal nævnes, at en af Dreiers vigtigste artikler, Capital og Arbeide fra 1852, er udeladt, da den findes i Jette Lundbo Levys og Mortens Things antologi.

Et fyldigt efterskrift af udgiverne forsøger at placere Dreier i forhold til hans samtid, politisk , religiøst, filosofisk etc. Hvad man savner i denne efterskrift er egentlig gennemgang af produktivkræfternes udvikling, af den omkring 1850 begyndende industrialisering og de tydelige spor den satte sig på forskellige sider af samfundslivet, hvilket må føre til en understregning af, at Dreier i lige så høj grad var et produkt af denne gryende udvikling som af de forskellige religiøse og filosofiske skoler, udgiverne gennemgår.

I bogen findes en Dreier bibliografi og litteraturliste.

Michael Seidelin

Carl Heinrich Petersen: Revolutionære socialister i Danmark. Gyldendal.

En af de væsentligste konklusioner fra DASFs skolebogskonference var erkendelsen af, at arbejderklassen og arbejderbevægelsen hidtil var blevet totalt negligeret i den historie- og samfundsorienteringsundervisning, som blev givet i hele skolesystemet. Dette er for så vidt ikke mærkeligt, eftersom skolens funktion i et kapitalistisk samfund dels er at sikre et passende kundskabsniveau til brug for det erhvervsliv, der skal overtage produkterne fra skolen, dels at sørge for, at eleverne bliver gjort bekendt med det borgerlige samfunds politiske og moralske normer og efterhånden lære at acceptere dem. Reaktionerne på skolebogskonferencen var imidlertid så stærke, at undervisning i arbejderbevægelsens historie nu 100 år efter arbejderklassens politiske gennembrud i Danmark må accepteres på lige fod med den mere traditionelle undervisning.

Glædeligt er det derfor, at der begynder at komme undervisningsmateriale til den danske arbejderbevægelses historie, selv om det meste materiale hidtil er på gymnasie/HF niveau. Et af de nyeste kildehæfter er Carl Heinrich Petersens "Revolutionære socialister i Danmark", der

er udkommet i Gyldendals serie Historie og samfund. Fredrik Dreier og Louis Pio indleder hæftet, der ellers har hovedvægten lagt på syndikalisterne, sprængningen af Socialdemokratiet i 1919 og dannelsen af DKP. Hæftet slutter med den i 1943 oprettede "Arbejder-Opposition" og de danske trotskister.

Det kan diskuteres, hvor relevant det er at medtage de to sidstnævnte grupper, da de numerisk ingen betydning har haft og heller ikke har markeret sig på det teoretiske plan. Hæftet ville have været mere anvendeligt, hvis det f.eks. havde koncentreret sig om syndikalisterne og sprængningen af SD, idet en gennemgang af den revolutionære tradition fra Dreier op til i dag vil kræve lange mere kildemateriale, bedre grundbogsstof end det der nu er til rådighed. I dette tilfælde vil det kræve en betydelig indsats af læreren at forbinde de forskellige kilder, hvilket kan betyde en forringelse af elevernes muligheder for selv at arbejde med kilderne.

Foruden personliste indeholder hæftet en nyttig bladliste med fortegnelse over de i hæftet benyttede blade med udgivelsestidspunkt, redaktører etc. En fyldig litteraturliste og forslag til problemstillinger eleverne kan arbejde med vil lette brugen af hæftet.

Michael Seidelin

Jette Lundbo Levy og Morten Thing: Dansk socialistisk teori 1850-1900. Politisk Revy.

De to udgivere ønsker med dette udvalg at vise, hvorledes de forskellige tiders socialistiske teori stod i forhold til bevægelsen, indskrænket til en periode på 50 år. Udvalget begrænser sig til Dreier, Pio, Gerson Trier, Nikolaj Petersen og Gustav Bang, og omfatter således de største navne indenfor dansk socialistisk teori. Det er en fornuftig disposition at foretage en så stærk begrænsning af udvalget, især da så betydelige teoretikeres værker først nu begynder at blive tilgængelige med denne udgivelse, at det er af betydning for det videre kendskab til dem, at der i første omgang gives en fyldig introduktion til dem.

Især Gerson Trier og Nikolaj Petersen er godt repræsenterede, bl.a.

med en række artikler fra tiden omkring deres eksklusion af Socialdemokratiet i 1889, således at interesserede med denne udgivelse samt offentliggørelsen af korrespondancen mellem Engels og Gerson Trier/ Nikolaj Petersen kan få et tilfredstillende kendskab til de synspunkter, som venstreoppositionen fremførte. Gerson Triers analyser viser et højt teoretisk niveau, der ikke var plads til i Socialdemokratiet, der i disse år udviklede sig til et af de teorifattigste partier i Europa, med en kort opblussen med Gustav Bang, der i denne antologi bl. a. er repræsenteret med uddrag af Brydningstider i Europas Historie, et af de få forsøg i Danmark på en konsekvent materialistisk historieskrivning.

Bogen er forsynet med en indledning, der forklarer udgivernes intentioner, ligesom der inden nye afsnit er korte indføringer i de pågældendes produktion og politiske placering. Disse korte introduktioner er meget nyttige, f.eks. lykkes det for udgiverne kort og klart, men uden alvorlige udeladelser, at ridse problemstillingen omkring Gerson Triers og Nikolaj Petersens eksklusion i 1889 op, således at læsere uden større forudgående viden med udbytte kan læse Triers og Petersens artikler.

Michael Seidelin

Materialier med relevans for den danske arbejderbevægelses på "Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis" (IISG) i Amsterdam.

På opfordring vil jeg gøre et forsøg på at lave en slags oversigt, hvoraf det fremgår hvilket materiale der findes på IISG i Amsterdam, som kunne have relevans for den danske arbejderbevægelse. Bestandens uhyre store omfang umuliggør dog ethvert forsøg på mere end et groft tegnet billede, og meget af dette bliver endda skønsmæssigt.

Formoder man at der findes noget materiale eller vil man i det hele taget danne sig et billede af IISG's bestand kan man rekvirere instituttets "Index of the Archives and Collections in the International Institute of Social History, Amsterdam, No. I 1968". Dette kan ske ved henvendelse til IISG, Herengracht 262-266, Amsterdam C.

Listen gør det klart, at arkivet er ordnet efter proveniensprin-

cippet, således at materialerne opbevares under navnet på de personer eller institutioner, de er blevet fundet hos. Det nævnte index indeholder ikke navne på danske personer eller institutioner, således at man er nødt til at holde sig til de personer og institutioner, som havde international betydning. Har man så fundet et stikord i det nævnte index, hvorunder relevant materiale kan formodes at findes, er instituttets medarbejdere behjælpelige med svar på nærmere spørgsmål. Over den I og II Internationales institutioners og vigtige - for det meste tyske - personers arkiver findes der heldigvis inventarer, således at det ikke er svært at finde frem til materialerne.

Becker - Nachlass (Johann Philipp Becker i Genf) indeholder f.eks. to breve af Louis Pio og en hel del breve af N. Lorentz Petersen. I "Kleine Korrespondenz" findes flere Lorentz Petersen breve, det samme gælder Vollmar-Nachlass (Georg von Vollmar, tysk socialdemokrat). Det sidste indeholder endvidere en del breve af P. Knudsen, Stauning og ægteparret Gustav og Nina Bang. Flere Bang-breve opbevares i Kautsky-Nachlass (Karl Kautsky, redaktør for "Neue Zeit"), andre korrespondancer og en del notater om Danmark findes i Bernstein-Nachlass (Eduard Bernstein, revisionismens teoretiker). Hos Marx-Engels findes en del breve af Gerson Trier og Nikolaj L. Petersen (de er offentliggjorte i Årbog 3). Hos Motteler (Julius Motteler, tysk socialdemokrat) opbevares en ret omfangsrig samling af breve angående tyske socialister, der emigrerede til Danmark i 1880'erne.

Vanskeligere er det at finde materialier i de ikke-inventariserede arkiver, stort set alt vedrørende tiden efter 1920. Efter en indgående drøftelse med IISG's medarbejdere og et ret hurtigt blik på enkelte samlinger vil jeg mene, at der findes en hel del materiale med relevans for den danske arbejderbevægelse under stikordet "International": for at nævne enkelte arkiver, findes der noget under "International Confederation of Free Trade-Unions (1949-1967)", "International Federation of Industrial Organisations...", "International Federation of Lithographers...(1896-1949)", "International Socialist Committee..." osv.

Sammenfattende vil jeg mene, at IISG's arkiver indeholder en del materialer med relevans for Danmark, dog at dettes betydning først

bliver virkelig væsentlig for tiden efter den første verdenskrig. Fremgangsmåden til at finde materiale på IISG må være, at man først finder et stikord på "Index...", hvorunder man kan forvente at finde noget for derefter at gennemgå de forskellige arkiver. Disse kan dog kun ses på stedet, da IISG ikke laver kopier af utrykt materiale.

Hans-Norbert Lahme

SFAHs SKRIFTRÆKKE.

Den første udgivelse i SFAHs skriftrække, Ursula Schmiederers afhandling om SF og den "tredie vej" til socialismen, udkommer på forlaget GMT i slutninger af februar måned.

Bogladeprisen bliver ca. 30 kr. SFAHs medlemmer kan erhverve sig ét eksemplar af bogen med en rabat på 25% af bogladeprisen. Bestilling skal indsendes til Selskabet til Forskning i Arbejderbevægelsens Historie, Rejsbygade 1, 1759 København V.

Karin Sandvad/ Carl Erik Bay

ABA.

Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv ser med forventning hen til det samarbejde, der er indledt med SFAH. Ud over den gensidige repræsentation på observatørbasis i de respektive bestyrelser og ud over det rent praktiske i et sådant samarbejde føler vi os overbevist om, at det vil føre til gode resultater for begge parter. ABA's repræsentant i SFAH's bestyrelse er ABA's bestyrelsesformand Haubert Nielsen. Vi tænker her især på det forskningsmæssige område, hvor ABA kan stille et stort materiale og en vis erfaring til rådighed.

Selskabet har som det første udslag af dette samarbejde stillet nogle sider i Meddelelser" til rådighed for ABA, og det vil sikkert være nyttigt at benytte disse første sider til over for Selskabets medlemmer kort at berette ABA's historie og omfanget af samlingerne.

Det var datidens faglige og politiske tillidsmænd, der for mere end 60 år siden fastlagde reglerne for oprettelsen af ABA, idet Socialdemokratiet på sin kongres i 1908 og De samvirkende Fagforbund i 1909 på sin generalforsamling vedtog oprettelsen af et arkiv. Blandt initiativtagerne må i første række nævnes DSF's formand Martin Olsen, smedenes formand

I.A. Hansen og fra Socialdemokratiet P. Knudsen, Gerson Trier og Th. Stauning. Den 12. juni betragtes som stiftelsesdagen.

Det blev vedtaget at arkivets formål skulle være at samle materiale om den politiske, faglige og kooperative bevægelse i Danmark, herunder vigtige tryksager og skrevne aktstykker, endvidere vigtigere tryksager om den politiske og faglige arbejderbevægelse samt socialistisk litteratur fra ind- og udland.

Det var i første række de to hovedorganisationer, der stod for finanseringen. Det årlige tilskud var på 600 kr. fra hver. Arbejdernes fællesorganisation bidrog ved at stille et lokale til rådighed - et hjørne af køkkenet i Kompagnistræde 14 blev det første arkivlokale.

Fællesorganisationens sekretær Karl Kiefer blev den første arkivar. Blandt de senere sekretærer og dermed også arkivarer bemærker man den senere overborgmester i København H.P. Sørensen og direktøren for arbejdernes bryggeri Stjernen, Peder Nørgaard.

I 1925 flyttede arkivet til Rosenørns Alle 12, hvor det på 5. sal fik lokalefællesskab med det nystiftede Arbejdernes Oplysningsforbund i Danmark. Til sin død i 1930 var AOFs leder Harald Jensen tillige arkivar, men i praksis virkede Oluf Bertolt og efter 1930 delte Bertolt sit arbejde mellem sekretærvirksomheden i AOF og arkivjobbet. Da AOF flyttede i 1937, ansatte man en heltidsarkivar, den tyske emigrant Karl Raloff. Han måtte imidlertid d.9. april 1940 flygte til Sverige, hvorfor det blev overdraget daværende sekretær i Hovedorganisationernes Informations- og Propaganda Afdeling (HIPA) Børge Schmidt at passe samlingerne. I 1941 udnævntes Børge Schmidt til arkivar, og det vedblev han at være, til han i 1970 valgtes til borgmester i København. I 1943 lykkedes det Børge Schmidt at skaffe arkivet eget hus ved køb af en villa på Hjalmar Brantings Plads. For at henlede opmærksomheden på de efterhånden ret store bogsamlinger, tog man navneforandring til Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv, og der indledtes fra dette tidspunkt et systematisk samarbejde med landets øvrige biblioteker.

I 1970, da institutionen havde sprængt alle rammer på Hjalmar Brantings Plads, flyttedes først arkivet og derefter også biblioteket til Folkets Hus, i lokaler, som Arbejdernes Fællesorganisation i København havde

stillet til rådighed. Efter Børge Schmidts afgang valgtes tidligere forbundsformand for HK, Henry Gran, til leder.

Tilskuddene fra de samejende organisationer er naturligvis i årenes løb øget meget betydeligt, ligesom man har opnået tilskud fra såvel staten som Københavns kommune. Alligevel må det konstateres, at disse tilskud er ganske utilstrækkelige til at møde det enorme opsving i udlånet og interessen for forskning i arbejderbevægelsens historie, som man har oplevet i de senere år. Denne situation har naturligvis også haft den virkning, at andre store arbejdsopgaver har måttet forsømmes.

ABA er hovedfagbibliotek for arbejderbevægelsen. Biblioteket er ikke blot en selvstændig enhed men også en del af landets samlede biblioteksvæsen. Bogbestanden var ved sidste optælling 42.243, derudover findes 385 løbende periodica og ca. 2.500 ophørte. Bibliioteket er offentligt og gratis tilgængeligt. Der holdes åbent mandag - fredag kl. 12-18.

Arkivets vigtigste samlinger består af Socialdemokratiets arkiv fra 1871-1971 og Landsorganisationen i Danmarks arkiv (LO), som haves fra 1898-1953. Derudover findes af mindre arkiver f.eks. Arbejderbevægelsens Informations Centrals, Danmarks socialdemokratiske Ungdoms, en del ophørte faglige organisationers samt en del organisations- og emnearkiver.

Protokolsamlingen omfatter ca. 1200 håndskrevne forhandlingsprotokolle

Avissamlingen dækker bl.a. det udkomne af de tre hoveddagblade udgivet af Socialdemokratiet, SF og Danmarks kommunistiske Parti. Derudover findes en del avissamlinger og redaktionsarkiver fra nedlagte socialdemokratiske provinsdagblade.

Større privatarkiver består af de tidligere statsministre Th. Staunings, Hans Hedtofts og H.C. Hansens arkiver samt tidl. undervisningsminister Hartvig Frisch' arkiv. Derudover findes en del mindre privat- samt personarkiver.

Billedsamlingen omfatter ca. 10.000 billeder, dels portrætter dels billeder, der illustrerer arbejderbevægelsens historie (fotos, tegninger og malerier). En plakat-samling omfatter ca. 2.000 plakater. Derudover findes en samling faner og andre genstande med tilknytning til arbejderbevægelsen.

Det må siges at være en væsentlig mangel ved arkivsamlingerne, at de

for en meget stor dels vedkommende endnu er uordnede og uregistrerede, undtagelserne er dele af LO's arkiv, Hartvig Frisch' og H.C.Hansens arkiver. For Socialdemokratiets arkiv er der lavet en foreløbig registrant. LO har dog bevilliget et tilskud på 100.000 kr. til en færdigregistrerings af dets arkiv. Det er ligeledes beklageligt, at man ikke har mulighed for en opsøgende virksomhed og kun i meget begrænset omfang kan foretage systematiske indsamlinger. ABA's bestyrelse arbejder imidlertid energisk på at løse de økonomiske problemer og derved skabe mulighed for at kunne tage disse opgaver op.

Et af punkterne hvorom ABA skal samarbejde med Selskabet er udgivelse af bibliografier, hvilket der er meget stort behov for. Som nr. 1 i en planlagt serie udgav ABA i anledning af hundredåret for Staunings fødsel i 1973 en Stauning bibliografi med støtte fra Stauning-fonden. I samme anledning udsendtes en serie mærker med fem forskellige Stauningportrætter samt en gengivelse af den berømte socialdemokratiske valgplakat fra 1935 "Stauning eller Kaos". En tidligere udgivelse er Ib Koch-Olsens "I flugt går tiden. Billeder og tekster fra det danske Socialdemokratis fødselsår 1871" udgivet i anledning af éthundredåret for det danske Socialdemokrati.

I bestyrelsen sidder to repræsentanter fra hver af de samejende organisationer. I bestyrelsesmøderne deltager endvidere lederen af ABA og en repræsentant for de øvrige medarbejdere samt et bibliotekskyndigt medlem som for tiden er borgmester Børge Schmidt. Bestyrelsens formand er ligeledes ABA's repræsentant i Socialdemokratiets hovedbestyrelse som observatør.

ABA modtager løbende gaver af forskellig art og ville ikke kunne "leve" uden dem. Vi modtager næsten ubeset alt, hvad vi får tilbudt: bøger, pjecer, tidsskrifter, fotografier, bånd, arkivalier af enhver art etc. Det er vi selvfølgelig meget glade for - hvis SFAH's medlemmer har ting, de mener kunne være til gavn for andre, er vi interesserede i at man tænker på os - især inden sagerne bare bliver smidt væk.